

10. DLOUHODOBÝ RŮST

Bénassy-Quéré, A., Coeuré, B., Jacquet, P., & Pisani-Ferry, J. (2018). *Economic policy: Theory and practice*. Chapter 9: Growth Policies

Obsah

- Měření růstu a rozvoje
- Růstové účetnictví
- Stylizovaná fakta
- Faktory růstu

Úvod

- **Poptávkové** politiky mohou být efektivní k vyrovnání krátkodobých cyklických oscilací či dokonce mít i menší dlouhodobé efekty (prevence hystereze)
- Ovšem **klíčem** k prosperitě národů je dlouhodobý ekonomický růst a politiky, které jej podporují
- Dlouhodobý růst je determinován **dlouhodobou agregátní nabídkou** (L, K, TFP)

Historie

- Dlouhodobý ekonomický růst **není zaručen**
- **1913**: HDP Argentiny na hlavu o 70% větší než ve Španělsku
- **1950**: HDP Ghany na hlavu o 50% větší než Jižní Korea
- **1970**: HDP Itálie na hlavu o 70% větší než Irsko
- **2016**: (HDP na hlavu)
  - Španělsko o 80% větší než Argentina
  - Jižní Korea 9x větší než Ghana
  - Irsko 2x větší než Itálie
- **Why nations fail?**

Dopady dlouhodobého růstu

- **Přímé:** vyšší příjmy
- **Nepřímé:** širší přístup k veřejným statkům jako je zdravotnictví, školství, bezpečnost a infrastruktura
- Jak jsou tyto přínosy rozdělovány závisí na rozdělení důchodů – role **(ne)rovností**
- Růst sebou nese i negativní důsledky – **enviromentální** udržitelnost

Otázky

- Proč některé země rostou **rychle** a jiné pomalu?
- Proč tempa růstu v Evropě a Japonsku na konci dvacátého století **zpomalily**?
- Jako jsou **zdroje** ekonomického růstu?
- Jakými **politikami** lze stimulovat/neškodit ekonomickému růstu

Růst a přerozdělování

- *A rising tide lifts all boats* (J.F.Kennedy) – but all boats are not lifted equally
- Cíl zvyšování **průměrného příjmu** x **snižování chudoby**
- Jaká jsou rizika porovnávání životní úrovně (HDP na hlavu) pomocí parity kupní síly (**PPP**)
- Co se **nevejde do HDP** → mimotržní a nepeněžní aktivity; délka života, přístup k veřejným službám, délka a kvalita volného času; externality
- Od HDP na hlavu k produktivitě práce (viz tab.)

Comparison of working hours between the United States and the euro area

2013	Variable	US	Euro area (11)	Euro area vs. US
Total population in millions	Pop	316.50	308.69	-2%
Proportion of the working age population	w	0.67	0.65	-2 pp
Participation rate of those 15-64 years old	x	0.74	0.73	-1 pp
Employment rate	$1 - u$	0.94	0.89	-5 pp
Average number of hours worked per worker	d	1788	1540	-14%
Total number of hours worked (billion)	H	260.34	226.70	-13%

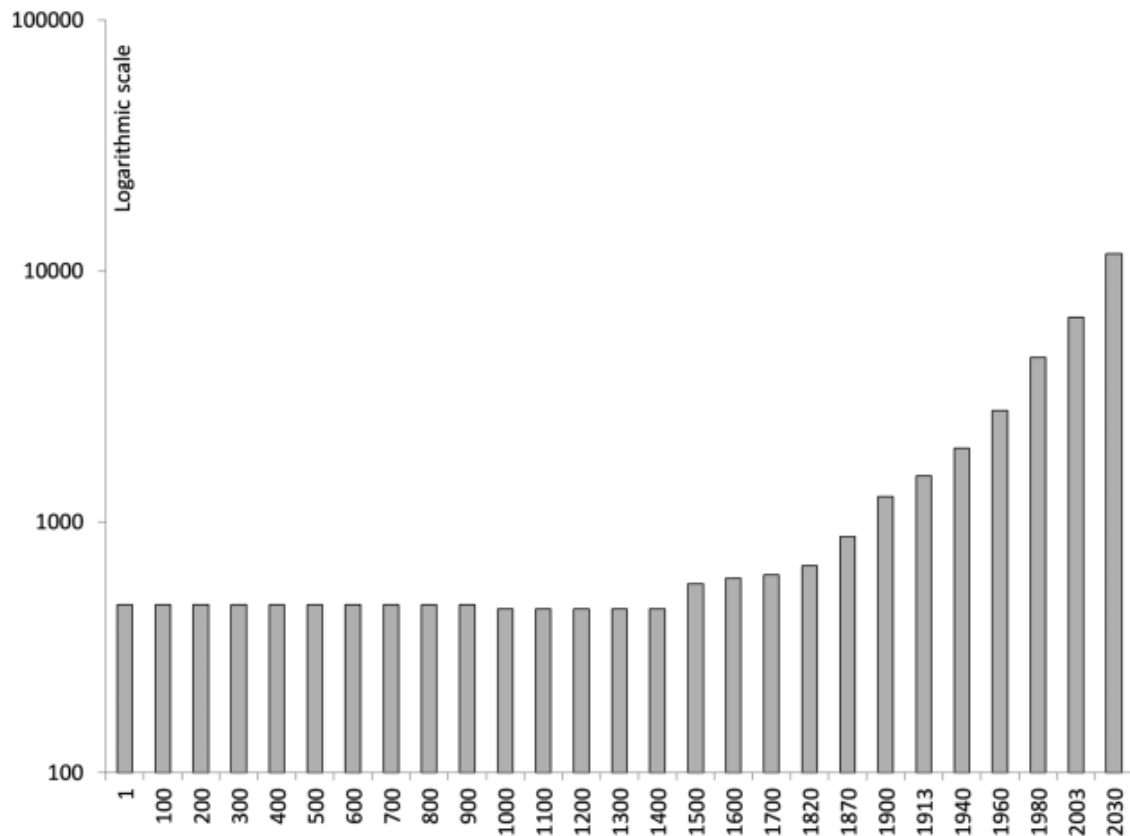
Singapur a HongKong

- Obě města bývalé britské kolonie; velké komerční přístavy; rozvoj průmyslu a finančnictví pro WWII; impresivní tempa růstu 1960-90
- **Young** (1992) argumentuje, že zdroje růstu byly velmi odlišné:
- **Singapur** → akumulace kapitálu; TFP poklesla; obdoba CPE
- **HongKong** → rapidní zvyšování TFP

Stylizovaná fakta

- 1) Rychlý růst příjmů na hlavu je pouze **nedávným** fenoménem
- 2) Od začátku 21. století **produktivita klesá**
- 3) Celosvětově dochází ke **konvergenci ekonomické úrovně**
- 4) Zatímco nerovnost mezi zeměmi se pomalu snižuje, **rostou nerovnosti uvnitř zemí**

1) Rosteme pouze krátce

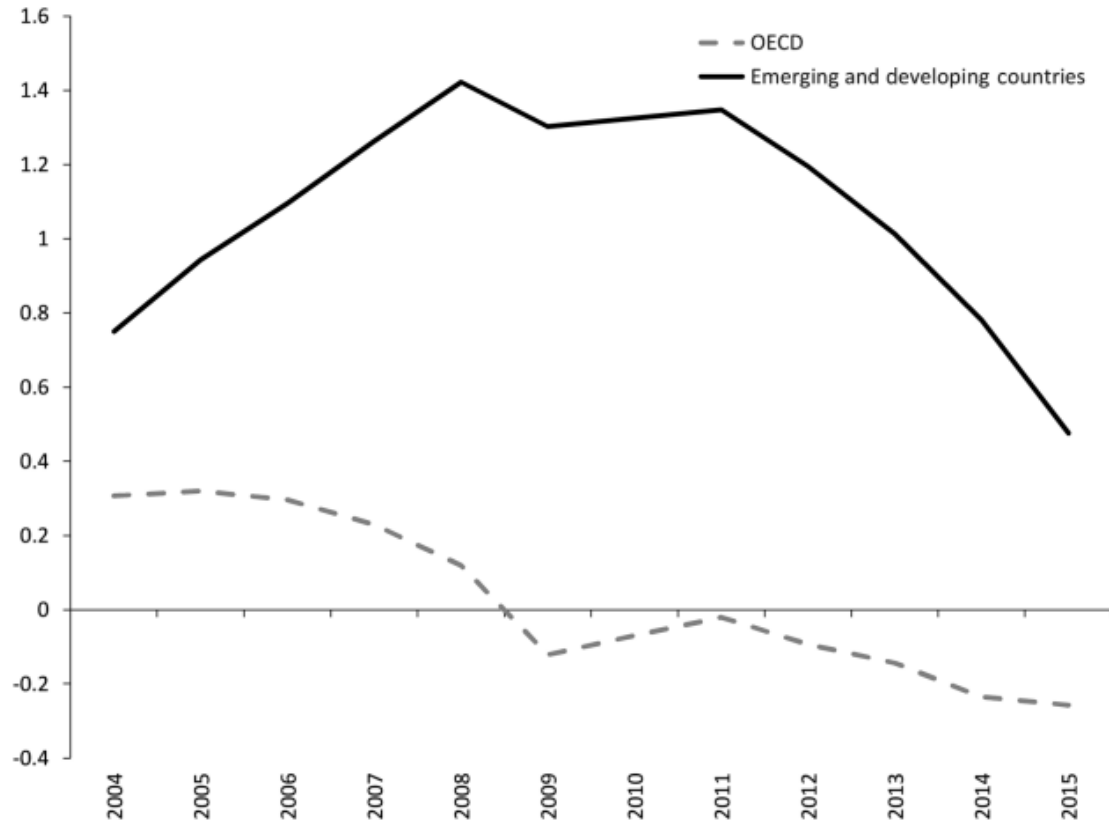

Figure 9.1 Long-term evolution of world gross domestic product (GDP) per person, in 1990 International Geary-Khamis dollars.

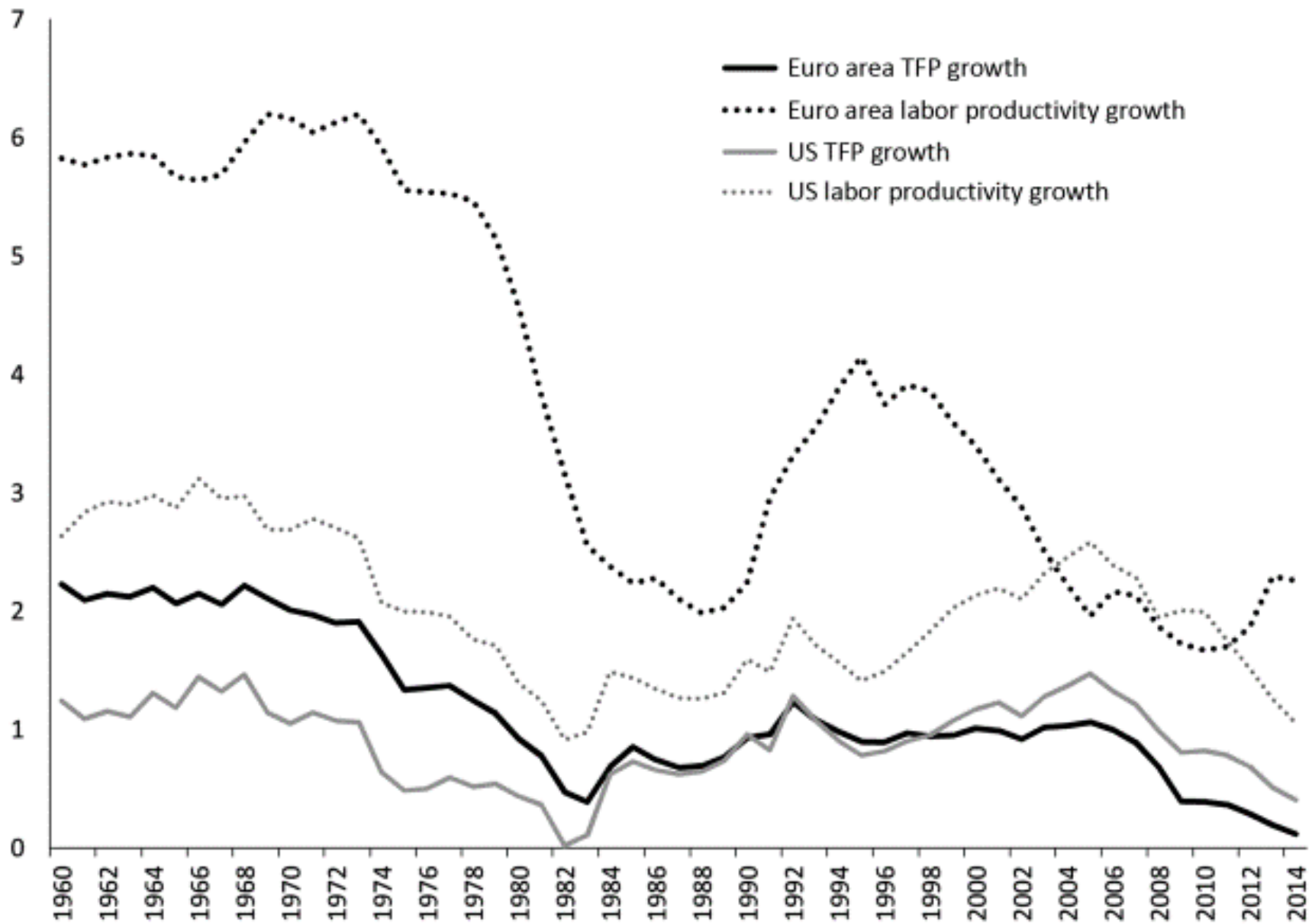
Historie růstu

- Před rokem **1400** svět prakticky nerostl, v období 1400 – 1800 docházelo pouze k mírnému růstu, zásadní zvrát pak přinesla průmyslová revoluce;
- Je růst **novým normálem** nebo se po času vrátíme do časů růstové stagnace?
- **Zdroje růstu** po roce 1820: průmyslová produktivita, změny v zemědělství, mezinárodní obchod; evropská světová ekonomika

2) Produktivita klesá

Figure 9.2 Total factor productivity growth in % per year (ten-year moving average, in percent per year).

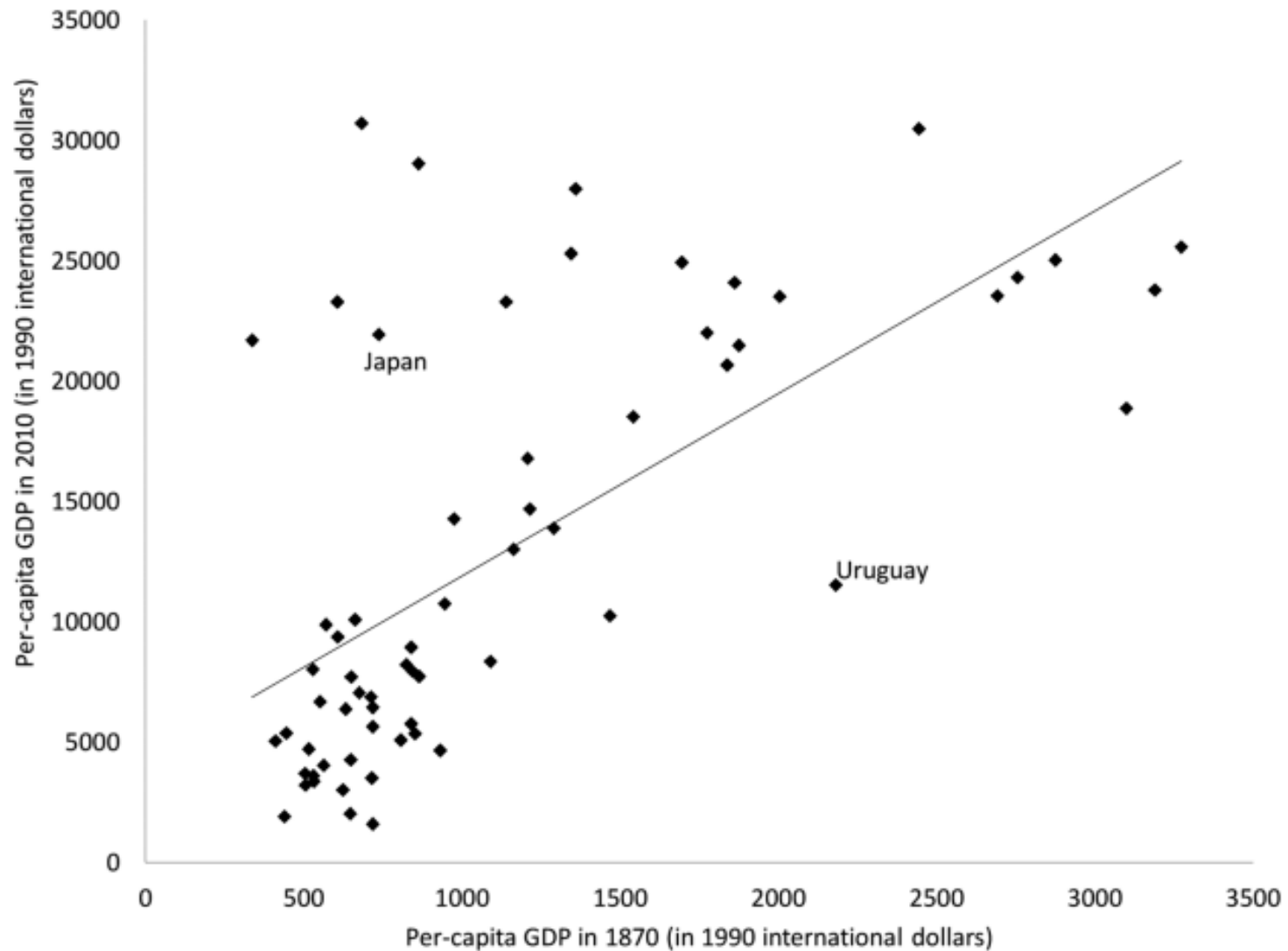
Proč poklesla produktivita?

- Celková produktivita výrobních faktorů **dlouhodobě** (od WWII) **klesá**. Proč?
Vyčerpáváme možnosti růstu?
- Proč se rozvoj **počítačů** a IT technologií nepropisuje více do statistik produktivity a růstu?
- Proč produktivita v **USA** roste rychleji (klesá pomaleji) než v **EU**?

3) Konec velké divergence

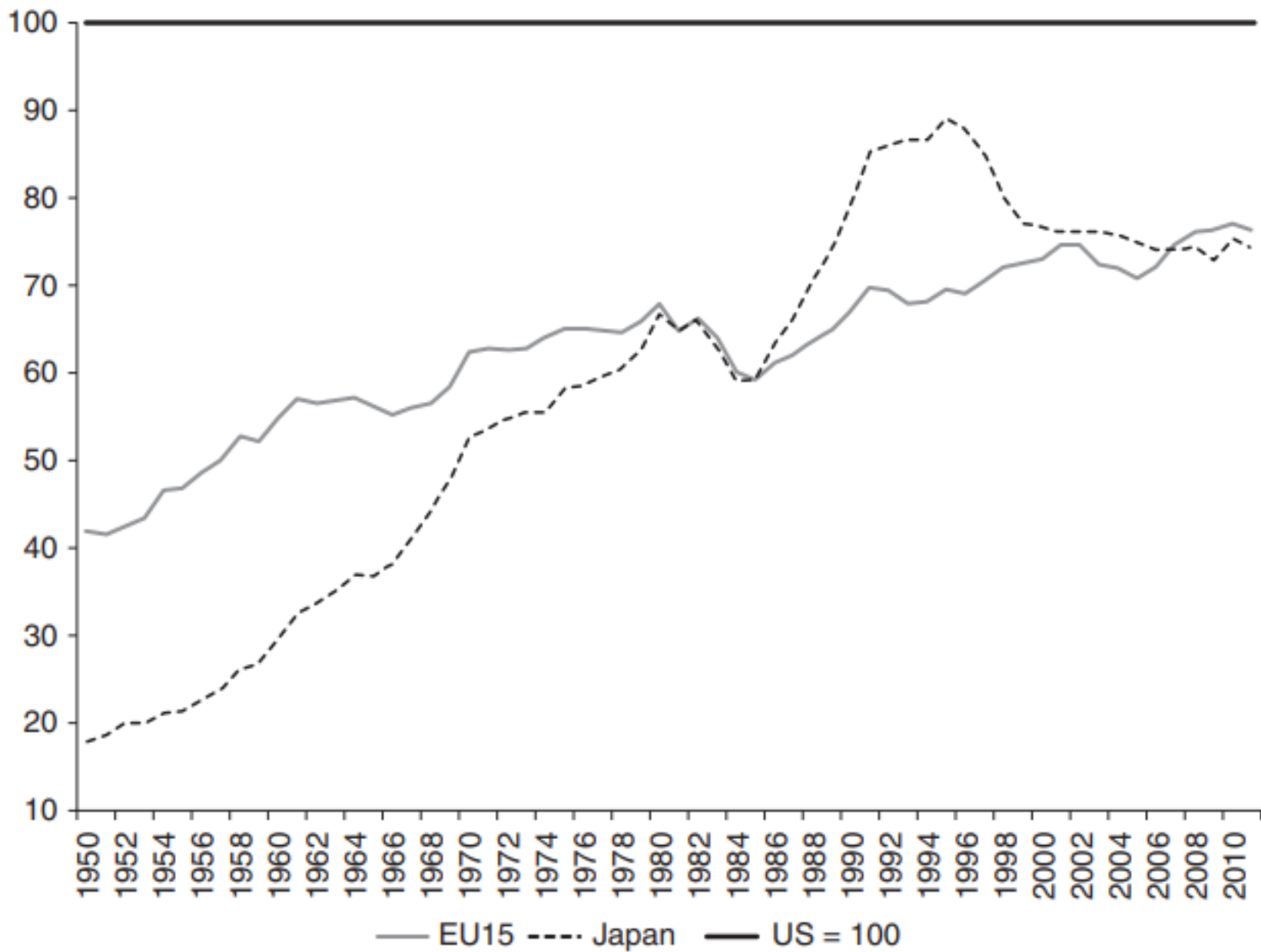
- V **globalizovaném** světě, kde jsou technologie dostupné všude, je možné očekávat konvergenci ekonomické úrovně zemí
- V období **1870 – 2010** opravdu chudší země rostly rychleji než bohatší. Tento vývoj je v kontrastu oproti devatenáctému století a vzniku západního světa
- Ovšem **variabilita** růstových trajektorií je stále velká (Japonsko a Uruguay)

Figure 9.4 Gross domestic product (GDP) per person in 1870 and 2010 (in 1990 International Geary-Khamis Dollars).

Data from Maddison, <http://www.ggd.net/maddison>.

Typy konvergence

Ekonomové rozlišují dva komplementární typy konvergencí:

σ konvergence = snížení variability v úrovni příjmů mezi zeměmi → snížení směrodatné chyby (σ) příjmů zemí v průřezových datech

β konvergence = když chudší země rostou rychleji než bohaté

$$\frac{1}{T-1} \ln \frac{Y_{iT}}{Y_{i1}} = \alpha - \beta \ln Y_{i1} + \varepsilon_{iT}$$

Beta konvergence

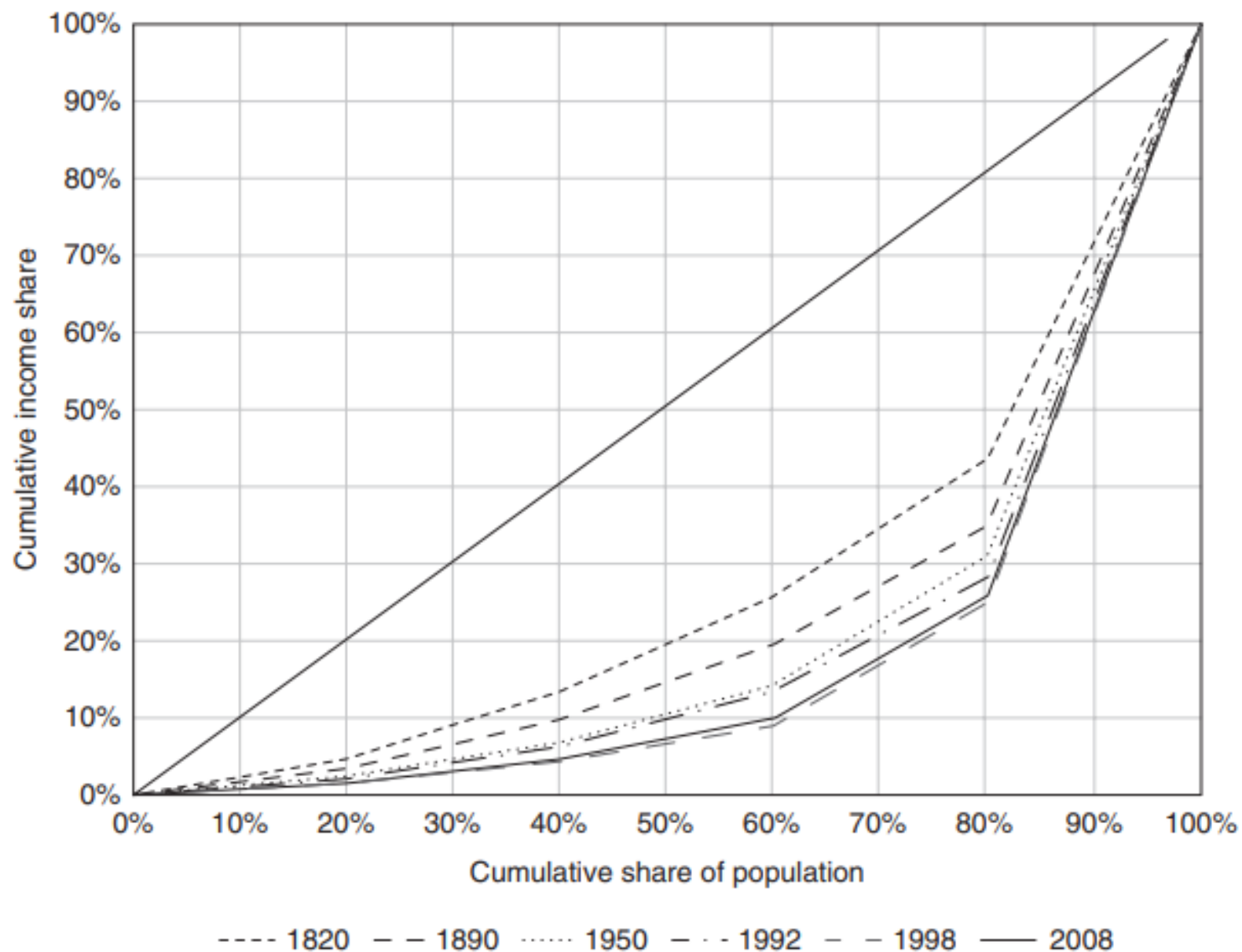
- **Beta konvergence** znamená, že čím nižší je počáteční HDPO na hlavu, tím vyšší je růst
- Beta konvergence je nutnou podmínkou pro **sigma konvergenci**.
- **Opačně** to ovšem neplatí. Beta konvergence neznamena, že všechny země skončí se stejným HDP na hlavu
- **Nedochází** k celosvětové beta konvergenci, dochází ovšem ke konvergenci na úrovni OECD zemí

Podmíněná konvergence

- Konvergenční **faktory** mohou být geografické, institucionální , právní, politické či kulturní
- **Podmíněná konvergence** znamená, že dvě země, které sdílejí shodné konvergenční faktory konvergují ke stejné úrovni HDP na hlavu
- **Srbsko** tak například nemusí konvergovat k úrovni Německa, **Slovinsko** by však díky členství v EU a jejím benefitům mohlo
- Skupiny zemí , kde probíhá beta konvergence (např. OECD) se nazývají **konvergenční kluby**.

4) Nerovnost – méně mezi státy; více uvnitř států

- Jak jsou výsledky růstu a globalizace **rozděleny** mezi jednotlivce?
- Na světové úrovni jsou dominantním determinantem příjmů **výnosy z práce a kapitálu**. Limitovaný vliv daní a transferů na jejich redistribuci
- **Kumulace** vlivu příjmových a majetkových nerovností na ekonomiku a politiku - Piketty (2014). Milanovič (2016)

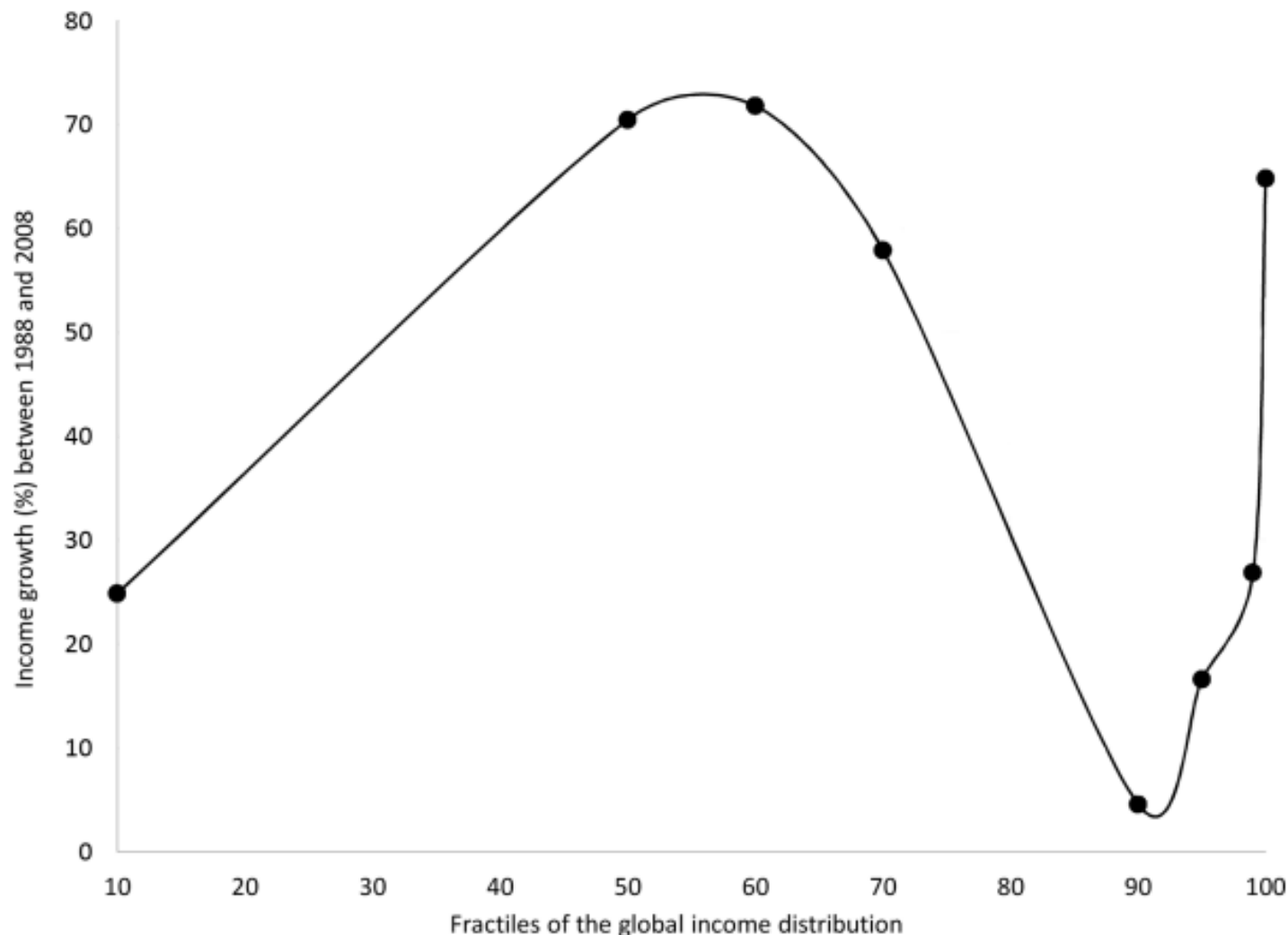

Figure 9.7 Lorenz curve of global income distribution.
 Bourguignon and Morrison (2002), Lakner and Milanovic (2015).

Trendy v globální nerovnosti

- Během posledních 200 let úroveň nerovnosti ve světě silně **vzrostla**. Proč?
- Dochází v současnosti ke **snížování** úrovně nerovností?
- Kdo **získává** a **ztrácí** na změnách v rozdělení příjmů?
- **Elephant curve** – vznik světové střední třídy

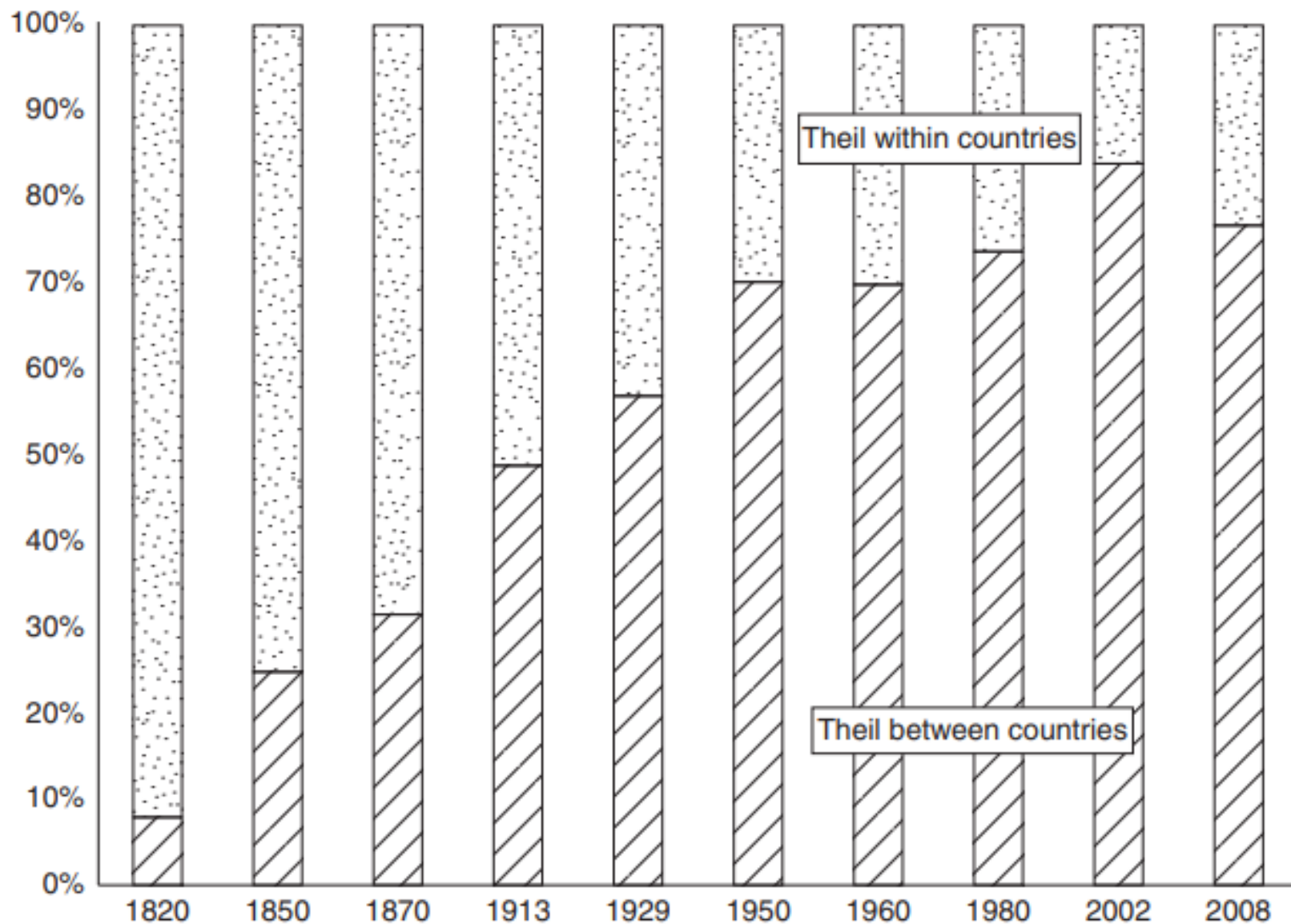

Figure 9.8 The elephant curve: growth incidence on world income distribution (1988–2008). This curve shows the average income growth between 1998 and 2008 for eight percentile points (artificially connected): below 10%, 40–50%, 50–60%, 60–70%, 80–90%, 90–95%, 95–99%, and top 1%

Data from Lakner and Milanovic (2016), table 3, p. 10.

Nerovnost mezi a uvnitř zemí

- Globální **úroveň nerovnosti** se skládá z nerovnosti mezi zeměmi a uvnitř zemí
- Narodit se do **správné země** – „citizenship premium“ UK, USA, CZ
- Nerovnost mezi zeměmi je snižována **konvergencí**, nerovnost uvnitř zemí začíná opět růst

Figure 9.9 Decomposition of global inequality between and within countries, shares of the total Theil (L) index, 1820–2008, in percent.

Růstové teorie

- **Malthus** → porodnost jako klíčový faktor růstu
- **Harrod – Domar** model → konstantní proporce práce a kapitálu v produkční funkci
- **Solow** model → růst ve stálém stavu závisí na růstu populace a exogenním technologickém pokroku
- **Endogenous** growth theories → snaha vysvětlit tempa růstu endogenně (uvnitř) modelu

Faktory růstu

- 1) Externality
- 2) Kreativní destrukce
- 3) Mezinárodní obchod
- 4) Geografie a historie
- 5) Rozdělení důchodů
- 6) InSTITUTE

1) Externalities

- Pokud jsou přítomny externality, potom **společenské výnosy z kapitálu** se liší od soukromých výnosů z kapitálu
- **Síťové externality** (mobily, internet)
- **Learning by doing** (know how, human capital)
- **Produkce veřejných statků**, které zvyšují produktivitu → infrastruktura, vzdělávání, výzkum → které pak zvyšují i soukromou produktivitu

2) Kreativní destrukce

- **Schumpeter (1942)** → Velké inovace vedou k mizení starých řad produktů
- Podnikatelé vymýšlejí **inovace**, které by jim přinesly výhody v konkurenčním boji a přinesly ekonomickou rentu.
- Tyto **renty** jsou však ničeny úsilím jiných podnikatelů, které vymýšlejí nové inovace, za účelem likvidace cizích rent a vytvoření vlastních.
- Ziskový motiv tak vytváří **pobídky k inovacím**
- **Příklady?**

Důsledky KD

- Kreativní destrukce má zásadní důsledky pro HOPO → **podpora uvadajících** odvětví nemá smysl
- Naopak úpadek starých odvětví a firem způsobený novými hráči by měl být **podporován** jako prostředek inovací a hospodářského růstu
- Ovšem tato myšlenka předpokládá **hladký přesun** VF (především práce) z upadajících do rozvíjejících odvětví/firem
- V kontinentální **Evropě mobilita práce** (jak geografická, tak sektorová) zůstává na nízké úrovni a je často spojena s výraznou ztrátou mzdy.
- Navíc je často **ztráta** pracovních míst **okamžitá**, zatímco tvorba nových pracovních míst je pomalá
- Tyto efekty způsobují, že realokace práce je **sociálně bolestná a politicky kontroverzní**

Důsledky KD (2)

- Ve vyspělých zemích je zhruba 1/3 růstu produktivity práce způsobena kreativní destrukcí mezi firmami a zhruba 2/3 kreativní destrukcí **uvnitř firem**
- Demografie uvnitř firem (**mladí x staří**) se zdá být důležitým faktorem růstu
- Vyšší intenzita (skutečné či potenciální) **konkurence** nutí k investicím
- **Staré firmy** zvyšují produktivitu obvykle substitucí K za L. **Nové firmy** obvykle zvyšují TFP.
- V EU a US jsou podobná tempa vzniku a zániku firem. Přeživší firmy však v USA rostou daleko rychleji

Inovace a diferenciacie

- **Horizontální diferenciacie** → rozšiřování řady dostupných produktů (vylepšování, branding, reklama, obchodní liberalizace)
- **Vertikální diferenciacie** → kreativní destrukce, každý nový produkt posouvá hranici technologických možností a likviduje zastaralé produktové řady
- **Příklady VD** → digitální a papírová fotografie; elektronika v automobilech

Patenty

- Trade off mezi dlouhou **délkou** trvání patentů (na podporu investic) a krátkou délkou trvání (na podporu diseminace znalostí)
- **Časová nekonzistence** v tomto případě? → slíbit dlouhé patenty, pak je zkrátit
- Úloha **kritického množství** uživatelů na prosazení se novinky
- Proč se prosadila **QWERT klávesnice**?
- **Path dependency** → historie ovlivňuje ekonomické volby; současná poloha je ovlivněna minulou trajektorií; obvyklé při síťových externalitách

3) Mezinárodní obchod

- V ekonomii se růstové modely a obchodní modely dlouho vyvíjely odděleně.
- Kromě klasické výhody specializace (komparativní výhody), stimuluje mezinárodní obchod růst následujícími způsoby:
  1. Vyšší **konkurence**
  2. Přesuny **znalostí**
  3. Zvětšování **velikosti trhů**
  4. **Outsourcing** části produkčního řetězce

Diskuzní otázka: Je problém, pokud zemi chybí přístup k moři?

4) Geografie a historie

- **Hotellingův model** prostorové konkurence
- Proč se tempa růstu liší napříč zeměmi a **regiony**?
- **Vliv** geografických, kulturních a průmyslových faktorů
- **New economic geography** – Krugman (1990)
- **Rostoucí výnosy** z rozsahu a kritická masa uživatelů
- Vícečetné rovnováhy, path dependency, **history matters**

Core – periphery model

- Konflikt mezi **odstředivými** o **dostředivými** silami
- Vliv **dopravních nákladů** (včetně kongescí) a **efektů přelévání** na míru koncentrace
- Pokud dominují dopravní náklady → **fragmentace**;
pokud dominují efekty přelévání → **koncentrace**
- Přesun se **filmový průmysl v USA** přesunul z New Yorku do Hollywoodu?
- Proč se **Hong Kong a Singapur** staly významnými finančními centry?
- Proč se v posledních dekádách rozvinuly periferní země jako **Finsko či Nový Zéland**?
- Proč zůstává **subsaharská Afrika** tak chudá?
- Měly by vlády ovlivňovat **lokační rozhodování firem**?

5) Rozdělení důchodů

- Vzájemný vztah mezi **rozdělením důchodů** a hospodářským růstem je předmětem dlouhé debaty
- **Kuznetsova** teorie (1955) – **inverzní křivka** – nerovnost je nízká ve velmi chudých (Afrika) a velmi bohatých zemích (Evropa), ale vysoká v těch mezi (Latinská Amerika). V důsledku této teorie by země procházející ekonomickým rozvojem měly čelit dočasnému zvýšení nerovnosti
- **Empirické** potvrzení je nejednoznačné, a Kuznetsovova křivka spočívá na nejasných **teoretických** základech.
- Funguje maximálně jako **slabá empirická regularita** (Barro, 2000)

Kreativní destrukce a nerovnost

- **Kreativní destrukce** může přispívat k růstu nerovnosti mezi skupinami obyvatel/regionů
- **Globalizace** snižuje výnosy z málo kvalifikované práce ve vyspělých zemích
- **Rust belt v USA** → pocíťovaná ztráta statusu modrých límečků V USA a její dopad na volební chování a politiku

Vliv nerovností na růst (pozitivní)

- Nerovnost jako důsledek **tržního ohodnocení** individuálního úsilí, znalostí, inovací a postoupeného rizika?
- Nerovnost obvykle zvyšuje **míru úspor** (bohatí více spoří) → a míru produktivity?
- Pokud rozdíly v příjmech reflektují rozdíly ve vzdělání → mohou stimulovat růst zájmu o **vzdělání**

Vliv nerovností na růst (negativní)

- Nerovnosti v příjmech se mohou transformovat do **nerovnosti v příležitostech** (poverty traps)
- Příjmová nerovnost může vést k **politické nestabilitě** (nepokoje, revoluce), které zvyšuje nejistotu a odrazuje od dlouhodobých investic
- V demokratických zemích může nerovnost vychýlit politickou rovnováhu ve prospěch **přerozdělování** na úkor pobídek k tvorbě bohatství (progresivní zdanění)
- Nerovnost může **oslabovat podporu** pro instituce podporující růst, jako jsou ekonomická otevřenost, či sama podstata tržní ekonomiky

Empirie

- **Negativní** vliv nerovnosti na růst v rozvojových a pozitivní vliv v rozvinutých zemích?
- Výsledky empirických studií jsou **nejednoznačné** v prokázání vlivu nerovností na růst
- Novým směrem zkoumání může být identifikace vlivu nerovností na **konkrétní** faktory hospodářského růstu

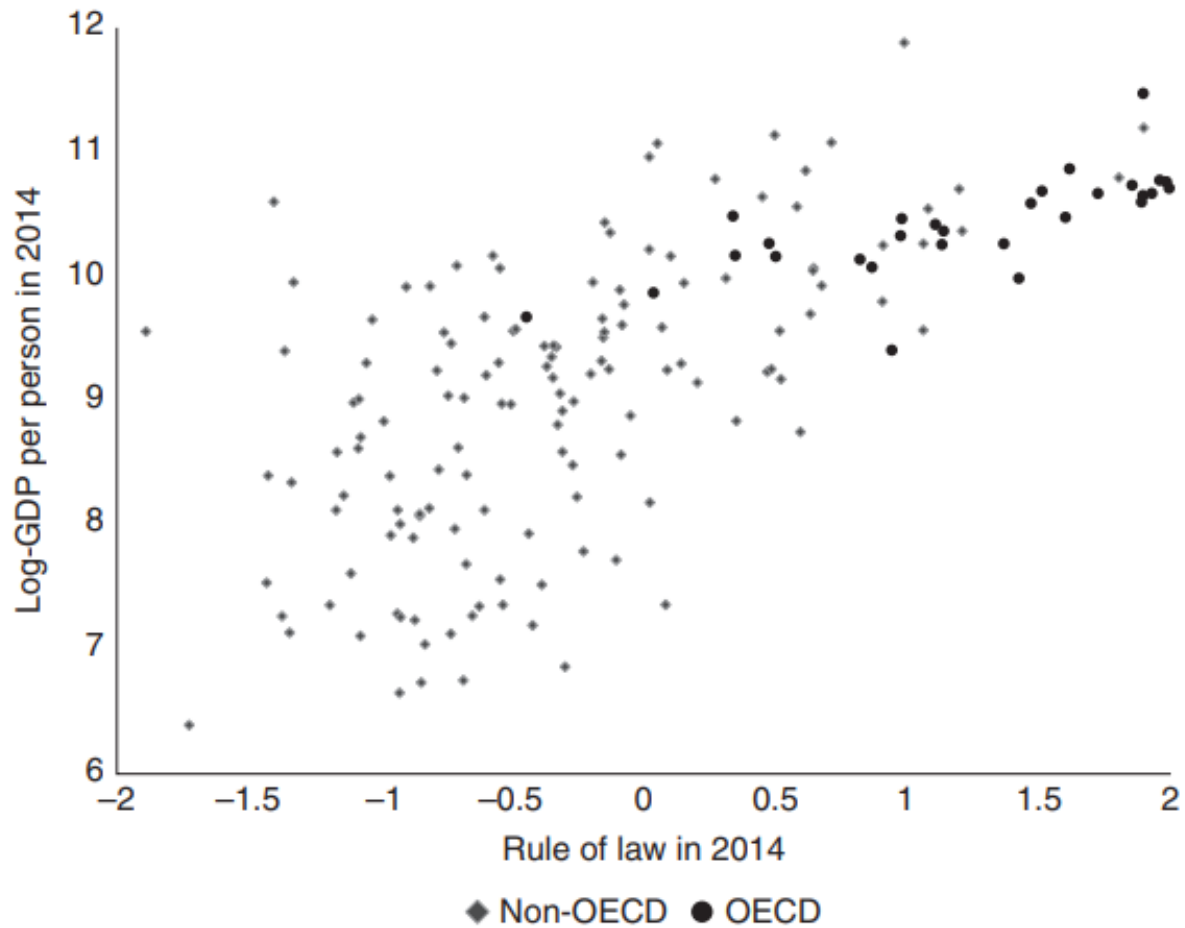
Instituce

- **TFP** závisí obecně na faktorech, které zvýší produktivitu práce, kapitálu a jejich kombinaci
- Významnými determinanty je kvalita práva a regulace, obsah zákoníku práce, vymahatelnost práva a kontraktů (= **instituce**)
- D. North: **Instituce** = lidmi vytvořená omezení, které strukturují lidské interakce (formální, neformální, vynutitelnost)

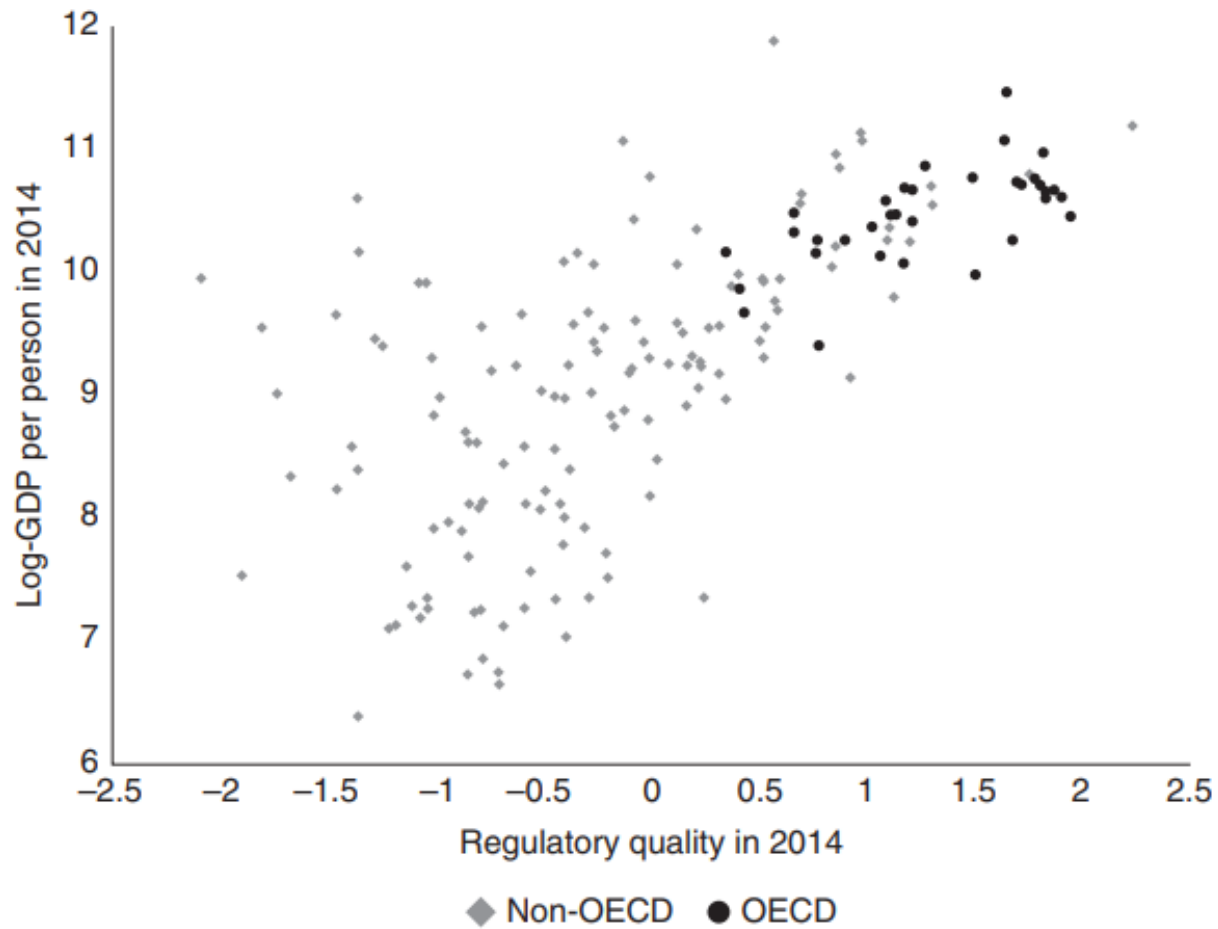
Determinanty institucí

- **Právní tradice** Francie (civil law) a Británie (common law) v jejich bývalých koloniích
- Je lepší/bezpečnější investovat v Rusku, **Číně** nebo **Indii**? A proč?
- **Vzdálenost** od hranice technologického pokroku → pokud je velká (stačí napodobit); pokud malá (role inovací, rizika, financí)
- Význam **pružných institucí**; World Governance Indicators
- Jaká je **kausalita** vztahu Instituce ↔ Růst

Rule of law

Kvalita regulace

Diskusní otázka

- Jaká jsou hlavní faktory a brzdy dlouhodobého ekonomického růstu v ČR?